

Asia: VN/4507/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaksi (MISU)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimenpidekokonaisuus tasapainoinen, vaikuttava ja toteuttamiskelpoinen?

Suunnitelmaluonnos tuo hyvin esiin sen tosiasian, että maankäyttösektorin päästövähennykset kohdistuvat hyvin vahvasti metsämailla tehtäviin toimiin ja erityisesti turvemaiden maankäyttöön. Turvemaiden alueellinen jakautuminen Suomessa sanelee siten vahvasti toimenpiteiden järkevää kohdentamista. Kasvukeskuksissa, kuten Uudenmaan alueella, merkittävä metsien hiilinielua ja -varastoa vähentävä tekijä ovat maankäytön muutokset.

Maankäyttösektorin päästökehitys on voimakkaasti sidoksissa metsien puuvarannon käyttöön. Puuvarannon käyttöpaineet ovat nyt suuret ja ylittävät kokonaisuutena metsien kestävän käytön rajat. HIISI-raportin skenaarioissa käytetyt hakkuumäärät näyttävät nykyisessä maailman tilanteessa ja hakkuupaineiden kasvaessa varsin pieniltä. Strategiaa laadittaessa onkin huomioitava, että perusskenaarion mukainen metsien hiilinielujen kehitys voi olla epärealistinen, ellei hakkuita rajoiteta. HIISI-skenaarioissa ei olla myöskään huomioitu toimenpiteitä biodiversiteetin ylläpitämiseksi, jotka voivat vaikuttaa hakattavissa olevan puuston määrään.

Suunnitelmaluonnos huomioi hakkuutason vaikutuksen maankäyttösektorin päästöihin, mutta ei nosta hakkuumäärien vähentämistä selkeästi toimenpiteeksi, vaikka se vaikuttaisi nopeasti metsäalueiden päästötaseeseen ja voisi tuoda myös kansantaloudellisia hyötyjä puuston järeytymisen ja tukkipuuosuuden kasvun kautta.

Haasteena on, että valtaosa metsäalasta on yksityisessä omistuksessa, ja näiden alueiden metsävarojen käytön ohjailu on vaikeaa. Siten suunnitelmassa korostuu metsähallituksen

omistajaohjauksen rooli metsähallituksen suuren metsäomistuksen kautta. Muiden julkisten tahojen metsäomistus on vähäisempää. Olisi tärkeää, että myös yksityisomisteinen metsäala voitaisiin jollain tapaa tuoda mukaan tarkasteluun ja hakea keinoja kestävien hakkuutasojen saavuttamiseen myös tätä kautta.

Toimenpiteessä 7.10.6. ”Edistetään hiilivarastoja pitkäikäisissä puutuotteissa ja -rakenteissa” puurakentamisen esiin nostetut ohjauskeinot kohdentuvat julkiseen rakentamiseen ja infra-, matkailu- ja maatilarakentamiseen. Tulisi tunnistaa, että yksityisen sektorin rakennushankkeilla ja niihin liittyvillä materiaalivalinnoilla on merkittävä päästövaikutus, ja että merkittävin puurakentamisen lisäämispotentiaali on kasvukeskusten asuinkerrostalotuotannossa.

Samassa hengessä tulisi tarkastella koko tuotantoketjun parantamisen merkitystä hiilitaseeseen metsän kasvattamisesta korkealaatuisen pitkäikäisten puutuotteiden suunnitteluun ja valmistamiseen. Puurakentamisen osaamisen kehittäminen vaatii myös koulutussektorin yhteistyötä, vastuutahona OKM.

Ilmastotoimien ja luonnon monimuotoisuutta edistävien toimien yhteensovittamista ja molempia tavoitteita hyödyttävien alueellisten painotusten ja kokonaisuuksien muodostamista tulee tarkastella laajemmin, kuten myös vaikutusten arvioinnissa esitetään ”eri toimenpiteiden kumuloitavat vaikutukset tarkasteltaisiin kokonaisuutena eikä erillisinä”.

2. Toimeenpanon näkökulmasta maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa hyväksyttävyyys ja oikeudenmukaisuus ovat tärkeitä. Arvioi niiden toteutumista suunnitelmassa.

Maanomistajien päätösvaltaa metsien käytössä on viime aikoina merkittävästi lisätty. Ilmastonäkökulmasta tulisi löytää kannustimia yksityisomisteisten metsien hiilensidonnan lisäämiseen, mm. puuston kiertoaikoja pidentämällä. Tällä olisi positiivisia vaikutuksia myös monimuotoisuuden ja puumateriaalin kestävä käytön näkökulmista. Myös vanhojen, suuren hiilivaraston sisältävien metsien suojeluun tulisi kannustaa niin yksityisellä kuin julkisella sektorillakin. Arvokkaiden metsäalueiden hoidossa ja suojelussa on myös ilmastonäkökulmasta arvioitava yksityisen ja kansallisen edun jakautumista.

Vaikutusten arvioinnissa todetaan eniten negatiivisia vaikutuksia olevan luonnonvarojen hyödyntämiseen. Tämän osalta tulisi avata laajemmin lyhyen ja pitkän aikavälin eroja sekä oikeudenmukaisuutta nykytilanteessa ilman toimenpiteitä luonnonvarojen käytöstä hyötyjien ja toisaalta tulevien sukupolvien mahdollisuuksien näkökulmista.

3. Muuta huomioitavaa suunnitelmaluonnoksesta.

Uudenmaan liitto painottaa lausunnossaan maankäyttöön ja rakentamiseen kytkeytyviä kysymyksiä, jotka on nostettu esiin omana painopisteenään Hiilineutraali Uusimaa 2035-tiekartassa.

Luonnoksesta puuttuu vielä toimenpiteen 7.2.3. tarkempi kuvaus. Lausuntoluonnoksesta ei käy ilmi, rakennetaanko uusi luokitus vai mitä olemassa olevaa (TK 2000 maankäyttöluokitus) käytettäisiin. Käytettävällä rakennetun maan luokittelulla on suuri merkitys toimenpiteen suuntaamisen kannalta.

Uudellamaalla metsäkadon ehkäisy on tunnistettu keskeiseksi kuntasektorin toimeksi hiilinielujen säilyttämiseen liittyen. Maakunnan pinta-alaan suhteutettuna Uudenmaan metsäkato (n. 1000 ha/v) on kansallisesti merkittävää, ja johtuu pääosin maakunnan voimakkaasta rakentamispaineesta. Rakentamisen ajama metsäkato tulisi huomioida suunnitelmassa vahvemmin pellonraivauksesta aiheutuvan metsäkadon rinnalla ja sen vaikutusta päästötaseeseen tulisi yrittää arvioida.

Helsingin seudulla merkittävin metsäkadon aiheuttaja (2012-2018) on ollut pientaloalueiden rakentaminen (Lähde: Uudenmaan liitto 2022). Metsäkadon välttämiseksi kasvavalle seudulle kohdistuvaan rakentamispaineeseen tulisikin jatkossa ensisijaisesti vastata nykyisiä rakennettuja alueita tehostamalla, ei uusia alueita rakentamiskäyttöön ottamalla. Tehokas yhdyskuntarakenne sitäpaitsi tuo säästetyn metsäpinta-alan lisäksi muassaan myös muita ilmastohyötyjä mahdollistaessaan esimerkiksi kestävästi liikkumisen tavat, kun asiointimatkat ovat lyhyitä ja tiivis rakenne mahdollistaa toimivan joukkoliikenteen.

Uudenmaan liitto näkee tärkeänä esityksessä ehdotetun toimienpiteen: Kehitetään työkalu kaavoittajille maakäytön muutosten ilmastovaikutuksen arvioimiseksi. Maankäytön muutosten ilmastovaikutusten arviointiin on jo kehitetty laskentatapoja esimerkiksi Helsingin seudun MAL-työn yhteydessä. Oleellista on, että kaavoittajille suunnatussa työkalussa huomioidaan niin aiheutuneet päästöt kuin tulevaisuuden hiilinielujen menetys.

Uudenmaan liitto näkee toimenpiteen 7.2.2. Peltojen kiinteistörakenteen kehittäminen erittäin tarpeelliseksi, sillä Suomessa pellot ovat monin paikoin pieniä ja hajallaan. Niitä voitaisiin hyvällä tilusjärjestelyllä saada kannattavammiksi ja myös ilmastopäästöjen kannalta paremmiksi kokonaisuuksiksi, kun maatalouden toimintakustannukset (mm. pelloille ajo-km) vähenisivät ja viljelyn tehokkuus paranisi. Tilusjärjestelyiden osalta ei ole esitetty lisärahoitustarvetta, mutta kannustimia varmasti tarvittaisiin. Näitä voisivat olla esimerkiksi toimituskustannusten vähentäminen tai kiinteistöveron alentaminen, mikäli maatalousyrittäjä osallistuu maatalouden tehostamiseen liittyvään tilusjärjestelyyn.

Kohtaa 7.3.2 eli heikkotuottoisten metsitykseen soveltuvien peltojen metsitystä tulisi tarkastella tilusjärjestelyasian kanssa siten, että varmistetaan, olisiko ko. loholla tilusjärjestelymahdollisuus tai -potentiaali. Tähän tarvittaisiin kannustimia myös maanomistajille, jotta esimerkiksi perikunnat tai

muualle muuttaneet ja maataloustoiminnasta luopuneet voisivat miettiä sekä tilusjärjestelyn, että metsityksen vaihtoehtoja samaan aikaan.

Salmi Petra

Uudenmaan liitto - maakuntajohtaja Ossi Savolainen, ilmastoasiantuntija

Simo Haanpää